

SOSYAL MEDYADA SAVAŞIN İZLERİNİN SUNUMU: SAVAŞ PORNOGRAFİSİ

• Doç. Uğur Günay YAVUZ* • Öğr. Grv. Mehmet Uluç CEYLANİ**

ÖZET

İcadından kısa süre sonra Kırım Savaşı ile savaşların fotoğraflanmasına başlanmış, belge niteliği ve insanlar üzerindeki etkisi sayesinde propaganda amacıyla kullanma girişimleri, her zaman yaşanmıştır. Çağın getirdiği teknolojik gelişmeler ve toplumsal değişimler fotoğrafı ve fotoğrafa bakışı değişime uğratmıştır. Bugün geline nokta sosyal medya ve bu mecraada savaş görüntülerinin pornografik boyuta getirilmesi de bu değişimlerin sonucudur. Savaş fotoğrafları son derece etkisi yüksek görsellerdir. Günümüzde sosyal medya aracılığı ile fotoğrafçı ve izleyici perspektifi bakımından sınırsız müdahalelere uygun hale gelmiştir. Araştırma, bu bağlamdan yola çıkarak savaş fotoğrafçılığının evrildiği nokta olan savaş pornografisi eylemlerinin sosyal medya ile birlikte gelmiş olduğu noktayı Susan Sontag ve Jean Baudrillard'ın tespitleri ekseninde ortaya koymayı amaçlamıştır. Konuya dair yapılan alan yazın araştırması sonrasında örneklem olarak seçilen Ukrayna-Rusya ve İsrail-Filistin arasında süregelen savaş görüntülerinden pornografik olarak nitelendirilebilecek, Twitter yeni adıyla X platformu üzerinden yapılan paylaşımlar incelenmiştir. Görülmektedir ki günümüzde sosyal medya platformlarında yapılan savaşa dair paylaşımlarda siyasetçiler, taraftarlarının sayısını, medya profesyonelleri reytinglerini arttırmak, sosyal medya kullanıcıları ise daha çok beğeni alma, takipçi kazanma gibi beklentileri ile savaşın pornografik görüntülerini çekmekte, var olan görüntülerden yararlanarak videolar hazırlamakta ve paylaşmaktadır. Başkalarının trajedileri, acıları üzerinden kişisel çıkar ve tatmin sağlama çabası sonucunda yapılan paylaşımlar ile toplumda şiddet görüntülerine yabancılaşma ve normalleştirme gibi sonuçları olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Fotoğraf, Savaş fotoğrafı, Savaş pornosu.

* Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Fotoğraf Bölümü, ugurgunay@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3111-8277

** Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Fotoğraf Bölümü, uluceylani@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1379-3452

PRESENTATION OF THE TRACES OF WAR ON SOCIAL MEDIA: WAR PORNOGRAPHY

• Assoc. Prof. Uğur Günay YAVUZ* • Lec. Mehmet Uluç CEYLANI**

ABSTRACT

Shortly after its invention, photography was used to document wars, including the Crimean War, and quickly became a tool for propaganda due to its documentary quality and emotional impact. Technological developments and social changes brought about by the age have changed photography and the view of photography. Today, social media and the pornographicisation of war images in this medium is the result of these changes. War photographs are highly influential images. It has also become suitable for unlimited interventions in terms of photographer and viewer perspective through social media. Based on this context, the research explores the evolution of war photography into acts of war pornography on social media, drawing on the theoretical insights of Susan Sontag and Jean Baudrillard. Following a literature review, this study analyzed Twitter (now X) posts featuring war imagery from the Ukraine-Russia and Israel-Palestine conflicts, focusing on content classified as pornographic. The analysis reveals that politicians repurpose war imagery to gain support, media professionals to boost ratings, and social media users to increase likes and followers. It has been observed that the posts made as a result of the effort to gain personal benefit and satisfaction through the tragedies and sufferings of others have consequences such as alienation and normalisation of images of violence in society.

Keywords: Photography, War photography, War porn.

* Akdeniz University, Faculty of Fine Art, Photography, e-mail, ugurgunay@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3111-8277

** Akdeniz University, Faculty of Fine Art, Photography, ulucceylani@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1379-3452

1. GİRİŞ

İnsanlık var olduğu andan itibaren şiddet de var olmuş, arena dövüşleri ile izleyenlere sunulmaya, 19.yüzyıl ile kaydedilmeye, 20. yüzyılda kitle iletişim araçları aracılığı ile izlenmeye, 21. yüzyıl ile birlikte ise izlenmenin ötesinde geniş kitlelerinin katılım sağlanarak yorumları aracılığı ile görüntülere dahil olduğu ve bireyler tarafından paylaşılan içeriklerden olmuştur. Yves Michaud şiddeti karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçının doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin bir veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki/moral/manevi) bütünlüğüne, mallarına veya simgesel, sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranması (Michaud, 1991: 8) olarak tanımlamaktadır. Şiddet; karşısındaki kişiye karşı güç, baskı ve zor kullanma yoluyla fiziksel, cinsel ve/veya psikolojik olarak zarar vermeyi hedefleyen tutum ve davranışlardır.

İnsanlarda her zaman şiddet sahnelerini izlemeye dair ilgi geçmişten bugüne süregelen bir merak olmuş, kitle iletişim araçları da şiddet sahnelerine yer vererek okuyucu/izleyici kitlesinin ilgisini çekme, tirajının veya izlenme oranının artırılması endişesiyle, bu merakı gideren içeriklere her zaman yayınlarında yer vermiştir. Bu noktada da görseller büyük önem taşımakta, orada olmayanlara sanki oradaymışçasına yaşananları en gerçekçi şekilde aktarma ve hissettirme endişesi ile içerikler oluşturulmaktadır. Bu amaçla gerek kurgusal görüntüler yaratılmakta gerekse gerçek şiddet sahneleri ekleme, çıkarma aracılığı ile daha etkili kılınmaya çalışılmaktadır.

Susan Sontag fotoğraflar olduğunda, bir savaş “gerçek” hale gelir (Sontag, 2002) sözleri ile foto muhabirlerinin çektikleri fotoğrafların insanların zihninde oluşacak gerçeklik imgesini arttırdığının altını çizmiştir. Reuters fotoğrafçılarından Damir Sagolj foto muhabirliğin ilgiyi tetiklemek, insanların daha fazla şey öğrenmesini sağlamak ve uzun vadede, dünyanın bir zamanlar ne kadar harika, acımasız, mutlu, üzgün ve adaletsiz olduğunun görsel bir hatırlatıcısı olmak için var olduğunu ifade etmiştir (http 1). Savaşın toplumlar üzerindeki yıkıcı etkisini yani acı ve ölümü, dehşet verici sonucunu en canlı ve gerçekçi bir dille belgelemesi özelliği nedeniyle icat edildiğinden kısa süre sonra fotoğraflar savaş alanlarında yer almıştır.

Bu çalışmanın amacı; savaş pornografisi kavramı ve sosyal medya aracılığı ile savaşın pornografik görüntülerinin nasıl paylaşıldığının ortaya konulmasıdır. Bu amaçla günümüzde yaşanmakta olan Ukrayna-Rusya ve İsrail-Filistin arasındaki savaşlar sırasında çekilen ve örneklem olarak seçilen Twitter yeni adıyla X platformu üzerinden yapılan paylaşımlar içerik analizi yöntemi ile incelenecektir. Susan Sontag ve Jean Baudrillard’ın tespitleri ekseninde değişen savaş fotoğrafı ve görüntülerinde geline nokta farklı bir

perspektiften ortaya konmuştur.

2. SAVAŞ FOTOĞRAFI

Savaş fotoğrafçısı Don McCullin, ne pahasına olursa olsun zamanın gaddarlıklarını göstermek için savaşı fotoğrafladığını belirtir (Franchon&Guerrin, 2018). Savaş fotoğrafı; savaş ve çatışmaların doğrudan askerler ve birlikler üzerinden olduğu gibi, siviller üzerindeki etkilerini ve sonuçlarını da yansıtan güçlü görsel öğeler, belgelerdir. Savaş fotoğrafçıları çektikleri fotoğraflar aracılığı ile kamuoyuna gerçekleri yansıtan görüntüler sunarak yaşananların anlaşılmasını sağlar.

Savaş fotoğrafları; çatışma görüntüleri, hareket halindeki askerler ve savaş bölgelerinin genel kaosu, savaştan etkilenen siviller ve askerler üzerindeki acıları, yaralanmaları, fiziksel ve ruhsal yıkımları gösteren belgelerdir. Örneğin çatışmalar nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalan, kamplara veya başka yerlere sığınan insanların görüntüleri veya savaşın altyapı, şehirler ve manzaralar üzerindeki etkisini gösteren fotoğraflar, yardım çabalarını, yardım dağıtımını ve çatışma bölgelerine yardım sağlayan kuruluşların çalışmalarını vurgulayan görüntülerden de oluşabilmektedir.

Savaş fotoğrafları yaşananlar hakkında kamu algısını şekillendirmede, kamuoyunu oluşturmada ve bu kamuoyu baskısı neticesinde ülkelerin politik kararlarını etkilemede ve tarihi belgeleme işlevi görmede çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle de ülkeler nazarında sansür, savaş fotoğrafı tarihinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Susan Sontag, Amerika tarihi boyunca savaş fotoğraflarında ölen askerlerin ancak yüzükoyun fotoğraflarının yayınlanabilmesinden yola çıkarak savaşın geçtiği yer ne kadar uzak ya da egzotik olursa, ölüleri ve ölmekte olan kişileri tam cepheden gösteren fotoğrafları görme ihtimalinin o ölçüde artabildiğini vurgulamaktadır (Sontag, 2004: 71).

1.1. Savaş Fotoğrafı Tarihi

Susan Sontag, 1839 yılında fotoğrafın icadının duyurulmasından itibaren fotoğraf sanatının ölümle hep haşır neşir olduğundan bahsetmektedir (Sontag, 2004: 23). Savaş fotoğrafı tarihi, gerçeklik, etik gibi konular çerçevesinde çok tartışılan fotoğraflardan oluşmaktadır. 1853 yılında başlayan ve 3 yıl süren Kırım Savaşı kapsamlı bir şekilde fotoğraflanan ilk savaş olmuştur. Aslen avukat olan İngiliz Roger Fenton, bu savaş sırasında askerlerin, manzaraların ve cephe gerisinde kamp yaşamını yansıtan fotoğraflar çekmiştir. Ancak gerek erken dönem fotoğraf teknolojisinin gerekse çekim ve baskı teknolojisinin sınırlamaları ve Kraliçe'nin savaşın acı veren yüzünü göstermemesi şartıyla çekim yapmasına izin vermesi nedeniyle sıcak çatışma ve savaşın gerçekliğinden uzak

çekimler yapabilmıştır. Fenton'un çekmiş olduğu 360 tane fotoğraf sonrasında koleraya yakalanıp ülkesine dönmesinin ardından James Robertson ve Felice Beato da bu savaşta fotoğraf çekmiştir (Yavuz, 2012).

1861'de başlayan ve 4 yıl süren Amerikan İç Savaşı Mathew Brady tarafından fotoğraflanmış, savaş alanı, cephe gerisinde kamptaki askerler ve savaş sonrası da dahil olmak üzere savaşın yaşattığı sert gerçekleri yansıtmıştır. Brady dışında Alexander Gardner ve Timothy O'Sullivan da bu savaşta fotoğraf çekmiştir.

1914 ile 1918 yılları arasında gerçekleşen Birinci Dünya Savaşı'nda ise Frank Hurley gibi çok az sayıda izin alabilen fotoğrafçı, siperleri, gaz saldırılarını ve savaşın genel yıkımını belgelemiştir. İkinci Dünya Savaşı savaş fotoğrafçılığında önemli ve hala tartışılan bir uygulama olan iliştilirilmiş fotoğrafçılığın örnekleri ve çok sayıda fotoğrafçının görev aldığı bir savaş olmuştur. Aynı zamanda da Life dergisi bu savaş sürecini en etkili fotoğrafçılar aracılığı ile yansıtabilmiştir. Bu savaşta görev alan Robert Capa, Margaret Bourke White ve W. Eugene Smith gibi fotoğrafçıların fotoğrafları bu bağlamda değerlendirilebilir.

1955 yılında başlayan ve 20 yıl süren Vietnam Savaşı'nda Eddie Adams ve Nick Ut gibi fotoğrafçılar kamuoyunun savaş algısını etkilemiş ve Ronald L. Haeberle'nin My Lai Katliamı sırasında çekmiş olduğu fotoğraflarla savaş fotoğrafçılığında bir dönüm noktası olmuştur. Aynı zamanda Larry Burrows'un işkence gören Vietnamlı siviller ve yaralı Amerikalı asker fotoğrafları savaşın ve orada bulunmanın sorgulanabilir olmasını sağlamıştır. Bu fotoğraflar, fotoğrafın kamuoyu üzerindeki etkisi ve bu etki üzerine oluşan kamuoyu desteğinin zayıflaması neticesinde Amerika'nın Vietnam'daki varlığını sorgulatmıştır. Susan Sontag, Amerikan halkının Vietnam Savaşı'ndan on yıl önce, çok daha büyük bir çevre yıkımı ve soykırım yaşatılan düşmanın insanı yüzünün gösterilmediği Kore Savaşının fotografik kanıtlarıyla karşılaşmış olsalardı, Vietnam Savaşında bu denli suskun ve uyuşmuş olmayacaklarını ifade etmiştir (Sontag,1999: 35).

1990 yılında başlayan Körfez Savaşı ile teknolojinin ilerleyişi ve gelişmesi anlamında büyük bir değişim yaşanmıştır. Uydu görüntülerinin kullanımı ve canlı yayın da dahil olmak üzere teknolojiye gelişmeler Körfez Savaşı'nda savaş fotoğrafçılığında gerek teknolojinin gerekse sansürün yoğun olarak yaşandığı bir savaş olmuştur. Jean Baudrillard bu savaşın sadece televizyon ekranları aracılığı ile yansıtılması dolayısıyla bir simülasyon özelliği kazandığını söylemekte ve varlığının sadece görüntüler üzerinden kurulması nedeni ile aslında onun hiç yaşanmadığını eklemektedir (Baudrillard, 1995). Savaşın değişen medya sistemleri ve teknolojileri üzerinden oluşturulan görsel şov'unun sunulduğunun altını çizmektedir (Baudrillard, 2012: 89).

2003-2011 yılları arasında gerçekleşen Irak Savaşı, iliştilirilmiş gazetecilerin ve foto

muhabirlerin yoğun olarak yer aldığı, aynı zamanda da dijital fotoğrafçılığın hızlı gelişiminin yaşandığı bir savaş olmuştur. Bu savaş, Ebu Garib Cezaevinde görev yapan Amerikalı askerlerin Iraklı mahkumlara uyguladığı işkence ve şiddet görüntüleri nedeniyle de çok tartışılan bir savaştır.

Afganistan Savaşı, 11 Eylül Saldırıları olarak tanımlanan ve El Kaide'nin Amerika'da Dünya Ticaret Merkezi'nin İkiz Kuleleri, Pentagon ve Federal hükümet binasını hedef alan 4 ayrı etkin noktada eş zamanlı olarak gerçekleştirilen terör saldırılarının ardından 2001'de başlamıştır. Usame Bin Ladin'in yakalanması ile sona erdirilecek olan savaş, 2011'de Bin Ladin'in ölümünden sonra da devam etmiş, 2021 yılında son asker de Afganistan'dan çekilmiş, özellikle çok sayıda sivilin hayatını kaybetmesi nedeniyle ve 20 yıl süren yıkıcı ve dijital teknolojinin yanı sıra cep telefonları aracılığı ile de fotoğraf çekilen bir savaş olmuştur.

Rusya-Ukrayna Savaşı aslen 2014 yılında başlayan ve 2022 yılı Şubat ayında Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması sonrasında şiddetlenen ve günümüzde devam eden bir savaştır. Bu savaş özellikle Rusya'nın hedef aldığı Ukraynalı sivil halkın yaşadıklarını gerek fotoğraf gerekse çektiği videolarla sosyal medya platformları aracılığı ile tüm dünya ile paylaşması açısından dönüm noktası özelliği göstermektedir. Bu paylaşımlar her ne kadar Rusya tarafından dezenformasyon olarak nitelendirilmekte ve hızlı bir şekilde yalanlanma yoluyla engellenme yoluna gidilse de sivil halkın içinde bulunduğu yaşam koşullarının sadece foto muhabirler aracılığı ile değil, vatandaşlar aracılığı ile de orada olmayanlara, tüm dünyaya ulaştırılması açısından önemlidir.

İsrail-Filistin Savaşı aslen kökeni 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarına dayanan iki ülke arasında süregelen çatışma ve anlaşmalara rağmen günümüzde yeniden başlayan savaş durumu, özellikle İsrail'in sivillerin bulunduğu okul, hastane gibi yerleri hedef almasıyla çok sayıda sivilin hayatını kaybettiği bir savaş haline gelmiştir. İsrail tarafından sosyal medya kullanılmasını engellemek amacıyla internet bağlantısı kesilen, çatışma bölgeleri görüntüleri her şeye rağmen özellikle sivil halktan çocukların yaralanma ve feci şekilde hayatlarını kaybettiğine dair görseller özellikle sosyal medyada sıklıkla yer almaktadır.

1.2. Savaş Fotoğrafı ve Etik Sorunsalı

Susan Sontag'a göre en büyük suç savaştır (Sontag, 2004: 37) ve sorumluluk sahibi olarak nitelendirdiği fotoğraf son yıllarda vicdanı uyandırdığı kadar öldürmüştür (Sontag, 1999: 37). Tarih boyunca savaşlar yaşanmış, yaşanmaya da devam etmektedir. Savaş fotoğrafçılığı da teknolojik ilerlemeler ve değişen toplumsal normlar çerçevesinde değişim göstermektedir. Savaşların seyrinin değişmesinde de etkili olabilen savaş fotoğrafı

geçmişten bugüne savaşın sert gerçeklerine dikkat çekerek etik konusunda da pek çok tartışmanın odak noktasında yer almaktadır.

Susan Sontag, 2003 yılında yayınlanan “Başkasının Acısına Bakmak” adlı kitabında, savaş ve şiddet görüntüleri nedeniyle ortaya çıkan karmaşık etik ve duygusal tepkileri ele alarak, bu tür görüntülerin kamu algısını şekillendirmedeki rolünü sorgulamıştır. “Böylesi görüntülere, devlet gibi yerleşik güçlerin yol açtığı kitlesel acılara karşı duyarlı olmak, bunlar üzerinde düşünmek, bunlardan ders çıkarmak ve bu haksızlıkları rasyo-nelleştirmeye yönelik çabaları irdelemek için çıkarılmış bir davetiye” (Sontag, 2004: 117) olarak nitelendirmektedir. Sontag, insanların savaş ve acı görüntülerini bir eğlence veya gösteri biçimi olarak tükettiklerinde ortaya çıkabilecek duyarsızlaştırma ve insanlıktan çıkarma konusundaki endişelerini dile getirmiştir. İzleyicinin fotoğraflarda tasvir edilen gerçek acı ve ıstıraba kayıtsız kaldığı, bu görüntülerin sıradanlaşması ile kişilerde bir uyuma etkisine yol açabileceğini savunmuştur. Belirli görüntülerin metalaştırılması, tüketilmesi ve hatta fetişleştirilmesini eleştirmiştir. Medyada acı görüntülerinin çoğalmasının, savaşın karmaşık gerçeklerinin tüm boyutlarıyla anlaşılmasına katkıda bulunup bulunmadığını ya da sadece izleyiciyi savaşa katılanların gerçek deneyimlerinden uzaklaştırmaya hizmet edip etmediğini sorgulamıştır. Sontag medyada savaşın tasvirinde, insani acıları bir eğlence ya da sansasyonelliğe indirgeyebilecek görüntülerin tüketimiyle ilgili etik zorlukların ve potansiyel tuzakların altını çizmektedir. Bir görüntünün onun kullanılış biçimine, nerede ve ne sıklıkta gösterildiğine bağlı olarak da gücünü kaybettiğini ifade eden Sontag, yoğun görüntü bombardımanı etkisi ile duyarsızlık, kayıtsızlık (Sontag, 2004: 106) duygusu geliştirdiğinden bahseder. Sontag’a göre televizyon, bilgisayar, (bugün bu sıralamaya cep telefonlarını da eklemek mümkündür) önüne park etmiş olan bizler, dünyanın dört bir tarafından felaketleri bildiren haber ve görüntüler arasında sörf yapmaktayız (Sontag, 2004: 116). Bu cümleler günümüzde sosyal medya aracılığı ile bu ve benzeri içeriklere maruz kalınma durumunu etkin bir şekilde ifade etmesi açısından önemlidir.

2. PORNO KAVRAMI

Porno kelimesi Nişanyan Sözlüğü’ne göre Eski Yunanca’da satılık kadın, fahişe karşılığı olan πόρνῃ, İngilizce’den ise fahişeliğe ilişkin yazı veya yayın anlamına gelen pornography kelimelerinden türetilmiştir (http 2). TDK’da; amacı cinsel dürtülere yönelik olan, ahlaki değerlere aykırı düşen yayın, resim vb.; pornografi olarak tanımlanmıştır (http 3). Pornografi genel olarak izleyiciyi, okuyucuyu veya tüketicuyu cinsel olarak uyandırmak, tatmin etmek amacıyla oluşturulan açık veya örtülü olarak cinsel içeriği

ifade eder. Bu içerik video, resim, fotoğraf, edebiyat veya diğer yazılı veya görsel olarak üretilebilmektedir. Cinsel eylemlerin veya açık cinsel içeriğin tasviri, pornografinin tanımlayıcı bir özelliğidir. Pornografiye yönelik tutumlar bireyler ve toplumlar arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Bazı insanlar için kabul edilebilir bir eğlence veya kişisel ifade biçimi olarak görülebilirken, sakıncalı veya saldırgan bir eylem olarak da değerlendirilebilmektedir.

Pornografiyi sakıncalı bulan kişiler bu görüşlerini genellikle kültürel, dini, ahlaki veya etik inançlara dayandırmaktadır. Aynı zamanda pornografinin bireylerin, ilişkilerin nesneleştirilmesine ve erkek egemen toplumda kadın bedeninin ticari bir meta ve sömürü nesnesi haline dönüştürülmesine neden olduğu en çok tartışılan konulardır. Bireyde bağımlılık yapabilme ve küçük yaşta kişilerin maruz kalması durumu pornografi konusundaki tartışmaların diğer odak noktalarıdır. Diğer taraftan ise pornografi üretim ve tüketiminin, kişisel ifade biçimi, ifade özgürlüğü veya yaşam tarzı tercihi olduğunu bireysel haklara ve yaşam tarzına müdahale edilmemesi gerektiğine dair de görüşler bulunmaktadır.

Baudrillard'a göre porno cinsellikten daha gerçek hale gelmiştir (Baudrillard, 2003: 58). Slavoj Žižek'e göre pornografinin birincil özelliği göz ile bakış arasındaki ayrımı ortadan kaldırması ve ekranda gördüğü imgeler karşısında mihlanan seyirciyi, felce uğramış nesnel bir bakışa indirgemesidir. Pornografiyi cinsel ilişkiyi her tür ayrıntısıyla gösteren biçim olarak anlamlandırmayan Žižek, pornografik bakışın kişiye ait gözden hareketle arzu nesnesine yönelen bir bakış olmadığını, tam tersine pornografinin kendine ait gözü yitirmek ve ona bakmakta olan ötekinin bakışına indirgenmiş olmak anlamına geldiğini belirtir (Akt. Sayın, 2013: 8). Görsel imgenin özünde pornografik olup olmadığı sorusuna cevap arayan Zeynep Sayın'a göre ise pornografik imgelerin hepsi onlara çıplak bir bedene bakar gibi bakmamızı önermektedirler (Sayın, 2013: 7,12). Hasan Bülent Kahraman pornografinin gösterenin gizliliğinin açığa vurulması olmadığını, gösterilenin mahremiyetinin ihlali olduğunu ve bu yönü nedeniyle de bir tecavüz sorunu olduğundan bahseder (Kahraman, 2005: 195). Fakat tüm bunların yanı sıra günümüzde pornografinin geldiği boyutu Baudrillard, Marx'ın ele aldığı müstehcen meta çözümlemesini iletişim evreni üzerinden açıklamıştır (Baudrillard, 2011: 88). Bu duruma göre pornografide müstehcen olanın yalnızca cinsellik değil, günümüz haber ve iletişim, iletişim ağları ve devrelerinin de düğmesine basınca çalışan, her keseye uygun, kullanışlı, kolaylıkla ayarlanabilen, kendisinden değişik şekillerde yararlanabilen, değişik anlamlar yüklenebilen ve her biçime girebilen nesneler ve işlevleri ile pornografik bir görünüme sahip olduğunu ifade etmiştir.

3.1. Savaş Pornosu

Susan Sontag bir bedenın zedelenmesi, parçalanması ya da bozulmasını sergileyen bütün görüntülerin -belli bir dereceye kadar- pornografik olduğunu söyler (Sontag, 2004: 96). Savaş pornosu terimini; savaşın şiddet içeren ve yıkıcı yönlerini, şok, heyecan veya merak gibi duyguları uyandıracak şekilde tasvir eden görüntülerin, fotoğraf, video veya diğer medyalar aracılığı ile oluşturulması, olarak tanımlamak mümkündür. Bu görseller genellikle yaşananların acımasızlığına odaklanmakta, savaşın her çeşit vahşeti üzerine kurulmaktadır. Burada porno kelimesi sadece cinsellik ögesini içermemektedir, savaşta dair kişiler üzerinde en çok etkili olacak sansasyonel içeriğin eğlence, ajitasyon, kışkırtma vb. amaçlarla üretilmesi ve yayınlanarak veya paylaşılarak tüketime sunulması anlamında kullanılmaktadır. İnsanların cinsel aktivitelerinin gösterildiği film, fotoğraf, yazın gibi farklı türde araçlar aracılığı ile cinsel içerik için kullanılan bu terim, acı çeken, parçalanan insan bedenlerinin gösterilişi için de kullanılmaktadır. Bakan/okuyan kişide cinsel tatmini, haz duygusunu tatmasını sağlarken bu durumda şiddet mağduru bedenleri izleme merakı, isteği, ardından izlerken de ilgi, haz duyulmasına neden olmaktadır. Linfield pornografi terimini, kuşku verici derecede çeşitli ve çelişkili tepkiler barındırdığını, acıya dair oldukça az bir ilgi ve onunla narsist ölçüde bir özdeşlik, uygunsuz bir uyuşma ve yersiz bir heyecan, başkalarının acısına yönelik tembel bir vurdumduymazlık ve buna dair ürkütücü bir meşguliyet (Linfield, 2013: 55) olarak açıklamıştır.

Savaş pornosu anlayışı öznel dir yani bir kişinin savaş pornosu olarak gördüğü ve nitelendirdiği görüntü, başkaları tarafından aynı şekilde değerlendirilmeyebilir. Bu görüntüler, çatışmanın sert gerçekleri ve vahşetini aktarmak için savaş hakkında farkındalık yaratmanın, ilgi çekmenin etkili bir yolu olarak görülmektedir. Aynı zamanda da savaşın şiddet içeren ve yıkıcı yönlerine odaklanan sarsıcı görüntüler aracılığı ile duygusal sömürü noktasına vardığı örneklerine rastlamak mümkündür. Şiddet eylemlerini ve sonucunu vurgulayacak şekilde öne çıkaran veya savaşların acımasız ve kanlı sonuçlarını yakalayan, çatışmaya dair daha geniş bir bağlam veya anlayış sunmadan bireylerin acılarına, yaralanmalarına ve ölümlerine odaklanan, parçalanmış bedenlerin fotoğraf ve videoları kullanılabilir. Görüntüler adeta savaşın odak noktasında olduğu bir video oyunu sahnesi gibi kurgulanmakta, gerçeklikten uzak, ses, müzik, efektler de eklenebilmektedir. Bu içeriklere sahip görüntüler, insanların acısının eğlence veya sansasyonel amaçlarla potansiyel olarak sömürülmesini sağlamaktadır. Savaşın, insanlar üzerindeki şiddetli yıkımını sansasyonel bir şekilde tasvir edilmesinde, bir tür röntgencilik veya insani yaklaşımın ötesinde duygusal sömürü noktasına varmaktadır. Bu tür içerikler, savaşın gerçek ve yıkıcı sonuçları karşısında izleyiciyi duyarsızlaştırmaya veya bu durumu onların zihninde önemsizleştirmeye hizmet edebilmektedir. Şiddet ve yıkımı görsel

olarak heyecan verici bir şekilde sunarak, bu tasvirlerin savaşın insan yaşamları üzerindeki etkisine olan ilgiyi azaltabilmektedir. Bu tür görüntüler aracılığı ile halkın çatışmalara yönelik algı ve tutumlarını etkilemek ve yönlendirmek mümkündür.

3.2. Savaş Görüntülerinin Sosyal Medyada Sunumu

Fotoğrafın, çağın getirdiği teknolojik gelişmeler paralelinde teknik olanakları dönemsel olarak değişim göstermektedir. Analog fotoğraf makinasından dijital fotoğraf teknolojisine geçiş süreci, özellikle savaş fotoğrafı gibi çalışma alanlarında getirmiş olduğu hız avantajı nedeniyle büyük kolaylık sağlamıştır. Ardından cep telefonlarına kamera eklenmesi, daha sonrasında kameraların çözünürlüğünün artırılması sayesinde telefon sahibi olan herkes, her an her yerde görüntü kalitesi yüksek fotoğraf çekebilir hale gelmiştir. Bu telefonların herkesin ulaşabileceği ve kullanabileceği pratiklikte olması ve uzman bilgisine gerek duyulmaması sayesinde, foto muhabirin olmadığı veya girmesine izin verilmeyen her yerde “yurttaş foto muhabirler” her an her yerde çekim yapabilmektedir.

Günümüzde teknolojik gelişmeler ve çağın gerekleri paralelinde geleneksel kitle iletişim araçları da değişiklikler göstermiş, gazete, televizyon ve radyonun yanında internet ve sosyal medya platformları eklenmiştir. Sosyal medyanın diğer kitle iletişim araçları ile ortak ve farklı yönleri olmasının yanı sıra en önemli özelliği demokratik bir özelliğe sahip olması nedeniyle, herkesin kendini, görüşlerini ifade etmesine, paylaşmasına ve etkileşime geçmesine olanak tanınmasıdır. Platformdan platforma genel özellikleri değişiklik göstermekle birlikte, yazınsal ve/veya görsel olarak herkesin üretimde bulunması ve paylaşımında bulunması mümkün olmaktadır. Bu paylaşımlardan bazıları kullanıcıların gündelik hayatları olabilirken, ideolojik, siyasi ve kültürel görüşlere dair de içerikler oluşturulabilmektedir. Zaman zaman kendi çektiği ve yazdığı içerik paylaşılırken, zaman zaman ise başkalarının yazıları veya görüntüleri olduğu gibi veya o içeriklere eklemeler, değişiklikler yapılarak paylaşılmaktadır.

Bugün kişiler yaşadıkları, şahit oldukları hakkında cep telefonları aracılığı ile çekim yapabilmekte, bunları kendi sosyal medya hesaplarında paylaşabilmektedir. Veya çekimlerini geleneksel kitle iletişim araçlarına gönderebilmektedir. Bu sayede gerçek zamanlı bilgi paylaşımı mümkün olmakta, bilgi güncellemeleri, görüntüleri ve videoları anında paylaşarak olaylar hakkında daha hızlı ve doğrudan yaşayan kişilerden bilgi akışı sağlamak mümkün olmaktadır. Yani sosyal medya platformları sıradan vatandaşların gazeteci, kameraman, fotoğrafçı gibi hareket etmelerini, çatışmalar sırasında yaşadıkları deneyimleri belgelemelerine ve paylaşımlarına olanak tanımıştır. Bu sayede ana akım medyanın ötesinde doğrudan mağdurların bakış açısının da yansıtılmasına olanak tanınmaktadır.

Günümüz global dünyasında sosyal medya, bilginin hızla yayılmasını sağlayarak çatışmalara ilişkin küresel farkındalığın artmasına, dünyanın dört bir yanından insanların olayları takip edebilmesine ve uluslararası ilginin artmasına olanak sağlamaktadır. Diğer taraftan sosyal medya, gerçek kullanıcıların yanı sıra özel olarak açılan hesaplardan yapılan paylaşımlar aracılığı ile hükümetler, ideolojik gruplar ve çatışmalarda yer alan diğer aktörler tarafından da bir propaganda aracı olarak kullanılmaktadır. Bu sayede kamuoyu istenen şekilde bilgilendirilir, görüşler yönlendirilebilir ve özenle planlanan içeriklerle algı yönetimi sağlanabilmektedir. Bu noktada görüntü en önemli öge olma özelliğini halen korumaktadır. Bu nedenle hükümetler sosyal medya platformlarını gözetim ve sansür için kullanabilmektedir, çatışma zamanlarında bilgi akışını izleyebilmekte, kontrol edebilmekte ve kesme yoluna gidebilmektedir.

Sosyal medyada bilginin yayılma hızı, yanlış bilgi ve sahte haberlerin yayılmasına katkıda bulunabilmektedir. Bu, konunun gerçek durumu ile ilgili olarak bilgilendirilmeyi engellemekte ve kamuoyunun yanlış bilgilendirilmesine neden olmaktadır. Ayrıca hassas içeriklerin paylaşılması etik sorunları da gündeme getirmektedir.

Sonuç olarak, günümüzde sosyal medya aracılığı ile görüntülerin maksimum düzeyde çoğaltılmasına ve yayılmasına dayanan bir sisteme tanıklık edilmekte, yayılan bilgi ve görüntülerin savaş döneminde rolü çok büyük önem taşımaktadır. Bu süreçte yapılan paylaşımların içeriği, kamu algısını, aktivizmi ve hatta çatışmaların yürütülmesini bile etkileyebilmektedir. Bu nedenledir ki savaş anında ülkeler internet bağlantısını keserek, kontrolleri dışında paylaşım yapılabilen bu mecra aracılığı ile bilgi akışını engelleme yoluna gidebilmektedir.

3.3. Ukrayna-Rusya Savaşı'na Dair Savaş Pornosu Örnekleri

Aralarında uzun yıllar öncesine dayanan bir gerginlik olsa da 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna topraklarına saldırmasıyla başlayan yeni bir dönemece giren iki ülke arasındaki ilişkilerde, sıcak çatışmalar hala devam etmektedir. Özellikle can kaybı verilerinin ilgili ülkelere paylaşılmadığı bu savaşta ABD istihbarat raporu verilerine göre 2023 yılı Aralık ayına kadar 315 bin Rus askerinin ve 70 bin Ukraynalının hayatını kaybettiği açıklanmıştır (http 4). Rusya'nın hastane gibi sivil halkın sığındığı yerleri bombalaması nedeniyle sivil halkın çok fazla zarar gördüğü ve her iki ülke vatandaşlarının dünya genelinde farklı ülkelere göç ettiği bu sürecin, geleneksel ve sosyal medya aracılığı ile anbean tüm dünya ile paylaşıldığı bir savaş olmuştur. Paylaşımların özellikle her iki ülke tarafından da gerek hükümet eli ile gerekse sosyal medya kullanan vatandaşlar aracılığı ile yoğun bir şekilde yapıldığı görülmektedir.

3 Mart 2022 tarihinde X platformunda "Zona de Guerra-War Zone" (Savaş Bölgesi)

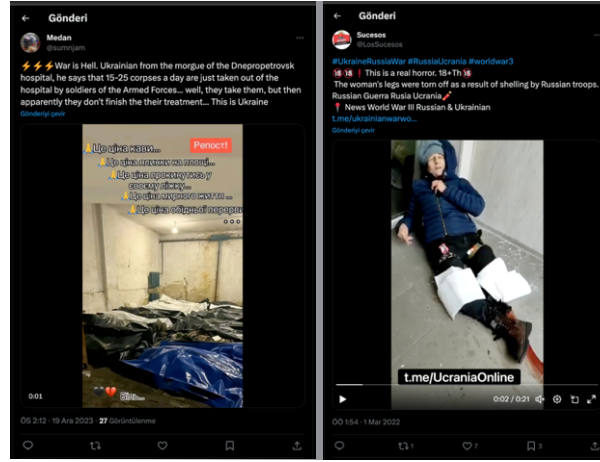
hesabından Ukrayna Rusya Savaşında yapılan saldırılardan olduğu iddia edilen bir video paylaşılmıştır. 1 dakikalık videoda patlama etkisiyle yanan bina, hala yanmakta olan bir ağaç ve yanmış bedenler gösterilmektedir. İtfaiye ve polisin de görüldüğü görüntüler “Kiev Kardeşler Eğlencesi: Başka bir gerçek olmayan video daha ortaya çıkıyor (Video 18+)” mesajı ile birlikte paylaşılmaktadır.

Görsel 1. 3 Mart 2022’de, X platformunda “Zona de Guerra-War Zone” hesabından yapılan paylaşım (http 5).

Aynı zamanda Facebook platformunda da aynı adla var olan hesaptan, 2 Mart 2022 tarihinde bu görüntülere dair bir açıklama metni yayınlanmıştır. İspanyolca yazılan metinde 1 Mart tarihinde Rusya Savunma Bakanlığı tarafından Kiev’deki çeşitli askeri tesislere hassas güdümlü silahlarla saldırı yapılacağı, siviller için Ukrayna Silahlı Kuvvetleri 72’nci Ana Bilgi ve Psikolojik Harekat Merkezi ve televizyon kuleleri, askeri tesislerinden uzak durmaları uyarısı yapılmıştır. Kısa süre sonra Kiev Belediye Başkanı Vitaliy Klichko, Kharkiv’deki televizyon kulelerinin vurulduğunu, Belediye Başkanı yoldan geçen sivillerin hayatını kaybettiğini açıklamış, İçişleri Bakanı danışmanı Anton Gerashchenko bölgeden ise video ve fotoğraflar paylaşmıştır. Videoların kısa sürede sosyal medyada yayılması sonrasında bazı kesimler görüntülerdeki yanan cesetlerin, ölümden en az 4-6 saat sonra olması gereken ölüm sertliği durumunda olduğunu ve patlamanın yaşandığı bölgede bulunan adli tıp kurumundan buraya ceset taşındığını ve ortamın kurgulandığını görüşüne yer vermektedir (http 6).

19 Aralık 2023 tarihinde X platformunda “Medan” hesabından Ukrayna Rusya Savaşından bir video, “Savaş cehennemdir. Dnepropetrovsk Hastanesinin morgundan Ukraynalı Silahlı Kuvvetler askeri tarafından her gün 15-25 ceset hastaneden çıkarılır... Yani alıyorlar ama görünüşe göre tedavilerini bitirmiyorlar. Burası Ukrayna” (http7) mesajı ile birlikte paylaşılmıştır. 15 saniyelik videoda çok sayıda ceset torbası gösterilmektedir. Fotoğrafın üzerinde yazılar ve emojiler dikkat çekmektedir. Şükran, siyah ve kırmızı kırık kalp ve en büyük olarak da ağlama emojisi, müzik eklenerek kullanılmıştır.

a)

b)

Görsel 2. a) 19 Aralık 2023 tarihinde X platformunda “Medan” hesabından yapılan paylaşım, (http 7), b) 1 Mart 2022 tarihinde X platformunda İspanyolca “Suceos” hesabından yapılan paylaşım, (http 8).

1 Mart 2022 tarihinde X platformunda İspanyolca “Suceos” (Olaylar) isimli güncel olaylara, haberlere dair paylaşımlar yapılan hesaptan “Bu gerçek bir dehşet. Rus birliklerinin bombardımanı sonucu kadının bacakları koptu” açıklaması ile bir video yer almaktadır. (+18 yaş) uyarısına yer verildiği 21 saniyelik videoda ortam sesi kullanılmış, Ukraynalı bir kadının düzenlenen hava saldırısı sırasında bacağının kopuşunun hemen sonrasında yapılan çekim görülmektedir. Yerde yatan kadından başlayan çekim, kopan bacağa doğru ilerlenmesi ve önce koparan bombanın ve sonrasında kopan bacak parçasının gösterilmesiyle sona ermektedir. Bacağın koptuğu yer beyaz bir kağıt havlu vb. ile kapanmış, yerde kan izleri görülebilmektedir.

a)

b)

Görsel 3. a) Esquire, 4 Nisan 2022, (http 9), b) Rada, (http 10).

4 Nisan 2022 tarihinde Esquire dergisinin web sayfasında Rusya tarafından Bucha'ya yapılan saldırıda çekilen fotoğraflardan biri yayınlanmıştır. Fotoğrafta bisiklete binerken hayatını kaybeden bir sivil görülmektedir. Haberde Bucha'nın Srebrenitsa, Nanking ve My Lai gibi katliamlardan biri olarak dünya barbarlığının kanlı atlasına katıldığı vurgulanmıştır (Pierce, 2022). Bir başka hayatını kaybeden kişinin fotoğrafı yüzü örtülerek çekilmiş Ukrayna'nın yasama organı olan meclisinin Ukrayna Yüksek Şurası'nın resmi web sayfasında paylaşılmıştır.

Görsel 4. ABS-CBN, 7 Nisan 2022 ([http 11](http://11)).

ABS-CBN yayın kuruluşunun 7 Nisan 2022 tarihli web sayfasında Bucha'da hayatını kaybedenlerin mezarlığa getirilen bedenlerinin kontrol edilerek gömülme sürecine dair Roman Pilipey tarafından çekilen bir fotoğraf yayınlanmıştır. Fotoğrafta açılan ceset torbaları içinde yanmış ve deforme olmuş beden parçaları vardır. Görülmektedir ki Ukrayna-Rusya arasında devam eden savaşa dair fotoğraf ve videolar gerek geleneksel medyada gerekse sosyal medyada yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Sosyal medyada yapılan paylaşımlar ile oluşan kamuoyu baskısı nedeniyle diğer taraftan iddiaları çürütme yoluna da gidilmektedir.

3.4. İsrail-Filistin Savaşı'na Dair Savaş Pornosu Örnekleri

İsrail ile Filistin arasında yaşanan, derin tarihi kökleri olan ve toprak, siyasi egemenlik ve ulusal kimlik üzerine uzun yıllardır süregelen çatışmalar en kanlı dönemecine girmiş bulunmaktadır. 7 Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'e yaptığı saldırıda kadın, çocuk, yaşlı ayrımı yapılmadan sivillerin rehine alınması ile savaş başlamıştır. İsrail Gazze üzerinde önce hava harekâtı düzenlemiş, ardından kara harekâtı ile saldırılarını özellikle okul, hastane gibi en çok sivillerin sığındığı yerlere yönelik olarak hala sürdürmektedir. Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) ve Birleşmiş Milletler (BM) ortak bir açıklama yaparak

21. yüzyılın en yüksek sivil can kaybının yaşandığını, ilk günden itibaren bombardımanlarda yıkılan ve enkaz altında kalan ve öldüğü varsayılanlar da 2023 yılı Aralık ayına kadar 28 binden fazla Filistinlinin öldürüldüğünün tahmin edildiğini ve öldürülenlerin yüzde 70'ini kadın ve çocukların oluşturduğunu ifade etmiştir (http 12). 22 Kasım' 2023 tarihinde başlayan ve 7 gün süren insani ara sonrası esir takası, yardım ve tedavi hizmetine izin verilmiş ancak hemen sonrasında saldırılar halen devam etmektedir.

Hamas'ın bu çatışmaları başlatan saldırısını bir müzik festivaline yapması özellikle sivillerin bu saldırıda hayatını kaybetmesine neden olmuş ve o anda çekilen çok sayıda görüntü özellikle sosyal medya hesaplarında, haber kanallarında ve gazetelerde de yayınlanmıştır. Bunlardan biri de 7 Ekim'de saldırının yapıldığı müzik festivaline katılan Shani Louk adlı 22 yaşındaki dövme sanatçısı genç kadına dair görüntülerdir. Hamas'a ait bir kamyonetin arkasında hareketsiz bir şekilde yatan, eli silahlı Hamaslıların üzerine oturduğu ve sokaktaki kişilerin de ona tükürerek veya ellerine geçirdikleri sopa vb. aletlerle vurdukları görüntüler, kısa sürede pek çok kez paylaşılmıştır. Ailesinin saçları ve dövmelerinden tanıdığı kızlarının önce yaşadığı daha sonra ise kafasının kesilerek öldürüldüğü bilgisi açıklanmıştır. Genç kadının kesilmiş olan kafasına ulaşılmış ancak bedeni bulunamamıştır. Tüm sosyal medya platformlarında Louk'un çocukluğuna, hayatına ve saldırıdan hemen önce sosyal medya hesabında yapmış olduğu çekimlere dair festivalde eğlendiği, dans ettiği görüntüler ve kamyonet arkasında teşhir edilen video ve fotoğrafları birlikte paylaşılmıştır.

X platformunda 5 Aralık 2023 tarihinde Çince yazıların yer aldığı “海外爆料” (Yurt dışı son dakika haberleri) hesabından yapılan paylaşımda Louk'un gülümserken çekilmiş bir fotoğrafı ve Hamas tarafından kamyonet arkasında gezdirildiği ve teşhir edildiği 7 saniyelik video birlikte görülmektedir. Aynı zamanda festivalde bulunan Yoni Saadon'un Times'a anlattıklarına yer vermiştir. Saadon 8 veya 10 Hamas savaşçısının Louk'u dövdüğünü ve ardından genç kadına toplu tecavüz edildiğini ve sonra başından vurulduğunu ve kendisinin ölen kişilerin altına saklanarak, onların kanını üstüne sürerek hayatta kaldığını, her gece uyanıp kendisinden özür dilediğini anlatmaktadır. Hesap: “Hamas'ın kötülüğünü vicdan sahibi hiç kimsenin göz ardı etmemesinin gerektiği, Hamas'ın kadınlar, yaşlılar ve bebekler de dahil olmak üzere sıradan insanları katletmiş, tecavüz etmiş, cesetleri aşağılamış, kafalarını kesmiş ve diğer kötü eylemleri gerçekleştirmiştir!” görüşlerini paylaşmıştır (http 13).

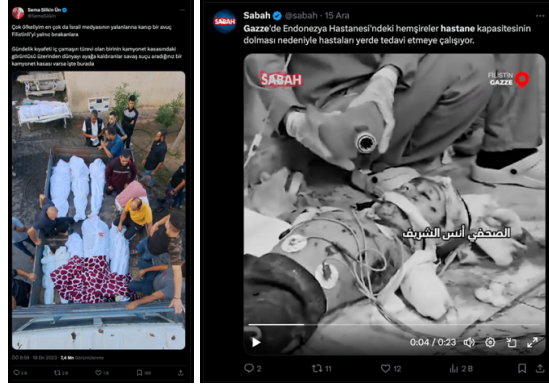
a)

b)

Görsel 5. a) 5 Aralık 2023 tarihinde X platformunda “海外爆料” hesabından yapılan paylaşım (http 13),
b) 16 Kasım 2023 tarihinde X platformunda “Imtiaz Mahmood” (http 14)

16 Kasım 2023 tarihinde X platformunda “Imtiaz Mahmood” hesabından Louk’un kamyonet arkasında üzerinde Hamaslıların oturduğu fotoğrafı paylaşmıştır. Louk’un cesedi ni sergileyen Hamaslının öldürüldüğünü, Louk’un Yahudi olmasını vurgulayarak Portland Oregon’daki ilerici Yahudi cemaatinde geçen çocukluğu ve yetişkinliği sürecinde Filistinlilerin yaşadığı yerleşim yerinden 5 kilometre uzakta düzenlenen aşk ve özgürlük festivalinde baştan çıkarıcı bir şekilde dans etmeye geleceğini söylediğini belirtmiş ve Louk’un ölümünden Gazze’deki vahşilerin mi yoksa Filistinlilerin doğasına, İslam’ın gerçek yüzüne göz yummuş yumuşak kafalı ilericilerin mi sorumlu olduğu sorusunu sormuştur (http 14). Görülmektedir ki farklı ideolojik görüşlere sahip kişiler de aynı görseli farklı mesajlar vermek amacıyla kullanmıştır.

Gelecek Partisi Denizli Milletvekili Sema Silkin Ün İsrail ve Filistin çatışmalarında ölen ve kamyonet arkasına koyulan bedenleri mukayese etmiş, “...Gündelik kıyafeti iç çamaşırı türevi olan birinin kamyonet kasasındaki görüntüsü üzerinden dünyayı ayağa kaldıranlar, savaş suçu aradığınız bir kamyonet kasası varsa işte burada” (http 15) mesajını paylaşmıştır. Fotoğrafta beyaz kefenle sarı büyüklü küçüklü kefenlerin bir kamyonet arkasına yerleştirilmesi görülmektedir. Louk’un fotoğrafını paylaşmasa da Ün’ün yapmış olduğu yorum nedeniyle takipçiler tarafından ayrımcılık yapıldığı düşüncesiyle eleştirilmiştir.

a)

b)

Görsel 6. a)18 Ekim 2023 tarihinde Sema Silkin Ünün hesabından yapılan paylaşım (http 15),
b)15 Aralık 2023 tarihinde Sabah gazetesi hesabından yapılan paylaşım (http 16).

Sabah gazetesi hesabından 15 Aralık 2023 tarihinde yapılan paylaşımda “Gazze’de Endonezya Hastanesi’ndeki hemşireler hastane kapasitesinin dolması nedeniyle hastaları yerde tedavi etmeye çalışıyor.” (http 16) mesajı ile birlikte 22 saniyelik bir video paylaşılmıştır. Videoda hastane zemininde yatmakta olan ve suni solunum destek cihazı ile nefes alabilen, bir kolu kopmuş ve bedeninin pek çok yerinden yaralanmış bir bebek görünmektedir. Ortam sesinin kullanıldığı video “Hassas Görüntü” uyarısı ile başlamaktadır.

19 Ekim 2023 tarihinde Mepa News’in web sayfasında yapılan haberde İsrail tarafından yapılan hava saldırısı sonrasında vurulan Avrupa Hastanesi müdürü basın açıklaması haberinde 2 fotoğraf kullanılmıştır. Bunlardan ilki yetkililerin açıklama sırasında önündeki sedyede bombardıman nedeniyle hayatını kaybeden bebeklerin bedenlerinin yan yana dizildiği bir fotoğraftır. Hastane müdürünün de görüldüğü diğer fotoğrafta bebeklerin yüzlerinin görünmesi engellenirken sadece bebeklerin görüldüğü fotoğrafta herhangi bir buzlama gibi bir müdahalede bulunulmamış, bebeklerin üst giysileri sıyrılarak bedenlerine yapıştırılan kağıda notlar alınması dikkat çekmiştir.

a)

b)

Görsel 7. a)-b)19 Ekim 2023 tarihinde Mepa News (http. 17).

4. SONUÇ

Şiddet sahneleri geçmişten bugüne seyir ve haz nesnesi olarak görülmüştür. Bu, geçmişte kurban ritüellerinden arena dövüşlerine, bugün ise savaş sahnelerinin mağdurlarının durumlarının ekranlarda izlenmesine evrilmiş durumdadır. Pornografik görüntüler gören kişilerin dikkatini çekmekte, şok etmekte, tiksindirmekte ve merak uyandırmakta ve aynı zamanda da katarsis etkisi göstermektedir. Diğer taraftan bu tür şiddet sahnelerinin yazılı, görsel ve/veya duysal öğeler aracılığı ile sosyal medya dili ile yeniden üretilmesi, şiddet sahnelerine alışma, olağanlaştırmak ve normalleştirme gibi yaklaşımların gelişmesine sanki gerçekten vahşet değillermiş, sıradan olabilecek durumlar gibi hissedilmesine neden olmaktadır. Susan Sontag bir kişinin ilk kez pornografik film seyrettiği zamanki şaşkınlığının birkaç film daha izledikten sonra yavaş yavaş yok olması gibi fotoğraflanmış gaddarlıkların yarattığı şokun da tekrarlanan izlemelerle hafiflediğini (Sontag, 1999: 37) belirtmiştir. Kitleler üzerinde etkili olması gereken savaşın gerçek vahşeti, olması gerektiği kadar ilgi uyandırmamakta ve verilmesi gereken kamuoyu tepkisinin verilmesini engellemektedir.

Sosyal medyada yer alan savaş fotoğrafı ve video görüntüleri manipülatif yaklaşımların son derece abartılı boyutlara ulaşması ile ölüm ve yıkım görüntüleri ile savaş pornografisi boyutuna ulaşmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan gerek Ukrayna-Rusya gerekse İsrail-Filistin savaşlarında, sosyal medya savaşın sivil halkın üzerindeki en korkunç etkisine dair görüntülerin herhangi bir süzgeçten geçirilmeden en vurucu şekilde gösterildiği mecra olmuştur.

Bu iki savaşın bir başka ortak özelliği çağın vazgeçilmez iletişim aracı olan sosyal medya aracılığı ile sivil halka yaşatılan her türlü zulmün medya kanalları ve siyasi aktörler dışında doğrudan mağdurlar aracılığı ile de tüm dünya ile paylaşılabilmiş olmasıdır. Her iki savaşta da okul ve hastaneler gibi sivillerin savaş sırasında sığındıkları yerler doğrudan hedef alınmıştır. Ve bu bölgelerin bombalanması ve sonrasında hayatını kaybeden siviller de görüntülerini paylaşmıştır. Sosyal medya aracılığı ile izleyicilerin artık içerik üreticileri de olabilmelerine, her hesap sahibinin, yurttaş muhabir olarak fotoğraf ve video çekmesi veya çekilmiş olan görüntüleri paylaşmasına olanak tanımıştır. Bu yönü ile medya profesyonelleri ve siyasilerin değil aynı zamanda her sosyal medya kullanıcısının da kendi küçük medya patronu olabildiğini ve kendisini/görüşlerini ifade etme olanağı bulunduğunu söylemek mümkündür. Çekilen ve paylaşılan bu görüntüler aracılığı ile tüm dünya doğrudan yaşayanların bakış açısıyla görme şansına da sahip olmuştur. Bu görüntülerin propaganda amacıyla kullanılması da sıklıkla karşılaşılan bir durum haline gelmiştir. Özellikle sosyal medyada gerçek kimlikler dışında belli bir amaç doğrultusunda paylaşımlar yaparak, manipüle ederek hakaret eden, tartışma ve çatışma çıkarma

amacıyla açılan hesaplar olarak tanımlanabilecek olan troller tarafından da sıklıkla bu ve benzeri içerikler kullanılmaktadır.

Görüntülerin pek çoğunda buzlama gibi teknik uygulamalarla kopuk uzuv veya kanlı bölgeler, cesetler üzerinde herhangi bir oynama yapılmamış, tüm çıplaklığı ile gösterilmiştir. Günümüz sosyal medya çağında mağdurların yaşadıklarının dramatize edilerek tekrar tekrar seyir nesnesi haline getirilmesi, bir ‘reality şov’a dönüştürülmesi, savaş pornografisi kavramının giderek daha çok hayatlarımızın bir parçası haline gelmesine neden olmaktadır.

KAYNAKLAR

- Baudrillard, J. (1995). The Gulf War Did Not Take Place, Bloomington: Indiana University Press.
- Baudrillard, J. (2003). Simülakrlar ve Simülasyon, İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2010). Sanatın Komplosu, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Baudrillard, J. (2011). Çaresiz Stratejiler, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Baudrillard, J. (2012). Kusursuz Cinayet. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Franchon, A. & Guerrin, M. (2018, Ağustos15) Don McCullin: pourquoi photographier la guerre?, LeMonde, https://www.lemonde.fr/series-d-ete-2018-long-format/article/2018/08/15/don-mccullin-pourquoi-photographier-la-guerre_5342779_5325928.html
- Kahraman, H. B. (2005). Cinsellik, Görsellik, Pornografi, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Linfield, S. (2013). Acımasız Aydınlik, İstanbul: Espas Sanat Kuram Yayınları.
- Michaud, Yves, (1991). Şiddet, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pierce, C. P. (2022, Nisan 4). Bucha Dünya Barbarlığının Kanlı Atlasına Katıldı, Esquire, <https://www.esquire.com/news-politics/politics/a39628563/bucha-ukraine-russian-atrocities/>
- Sayın Z. (2003). İmgenin Pornografisi, İstanbul: Metis Yayınları.
- Sontag, S. (1999). Fotoğraf Üzerine, İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları.
- Sontag, S. (2002, December 1). Looking at war, The Newyorker, <https://www.newyorker.com/magazine/2002/12/09/looking-at-war>
- Sontag, S. (2004). Başkalarının Acısına Bakmak, İstanbul: Agora.
- Yavuz, A.Y. (2017). Bir savaş suçu olarak kültürel miras niteliğindeki eserlere yönelik saldırı eylemi, Ankara Barosu Dergisi, 75, 161-196.
- Yavuz, U. G. (2012). Savaş fotoğrafı tarihinde dijitalleşme süreci ve fotografik etkisi, TOJDAC, 2, 79-88.

İnternet Kaynakları:

- http1. <https://widerimage.reuters.com/photographer/damir-sagolj> (Erişim tarihi: 12.12.2023)
- http 2. <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/porno> (Erişim tarihi: 20.12.2023)
- http 3. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 20.12.2023)
- http 4. <https://tr.euronews.com/2023/12/13/abd-istihbarat-raporu-ukrayna-savasinda-315-bin-rus-askeri-oldu-ya-da-yaralandi> (Erişim tarihi: 20.12.2023)
- http 5. https://twitter.com/war_zoneII/status/1499270070081572864?t=wmw0Z3H8s-HsmHNYMvw3rLQ&s=08 (Erişim tarihi: 12.12.2023)
- http 6. <https://www.facebook.com/107090600876380/posts/493761048875998/> (Erişim tarihi: 12.12.2023)
- http7. <https://twitter.com/sumnjam/status/1737068443155730643>(Erişim tarihi: 20.12.2023)
- http 8. <https://twitter.com/LosSucesos/status/1498431370913357826?t=LnUYcW-10DXtRy9MIogv8-A&s=08> (Erişim tarihi: 20.12.2023)
- http 9. <https://www.esquire.com/news-politics/politics/a39628563/bucha-ukraine-russian-atrocities/> (Erişim tarihi: 20.12.2023)
- http 10. <https://www.rada.gov.ua/en/news/News/221271.html> (Erişim tarihi: 24.12.2023)
- http 11. <https://news.abs-cbn.com/overseas/04/07/22/nato-chief-ukraine-war-could-last-months-even-years> (Erişim tarihi: 24.12.2023)
- http 12. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/euro-med-gaztede-israil-ordusunun-gercek-lestirdigi-infazlari-raporlayip-ucmye-gonderdi/3092501>(Erişim tarihi: 2.12.2023)
- http 13. <https://twitter.com/zhihui999/status/1731871348417343612> (Erişim tarihi: 24.12.2023)
- http 14. <https://twitter.com/ImtiazMadmood/status/1725071053389484273> (Erişim tarihi: 24.12.2023)
- http 15. <https://twitter.com/SemaSilkin/status/1714521437468279015/photo/1> (Erişim tarihi: 24.12.2023)
- http 16. <https://twitter.com/sabah/status/1735579195047383547> (Erişim tarihi: 24.12.2023)
- http 17. <https://www.mepanews.com/gazzedeki-hastane-mudur-dunyaya-seslendi-olenler-sadece-cocuk-63168h.htm> (Erişim tarihi: 28.12.2023).